

JAMIYATNING MA'NAVIY YANGILANISHI-INSONIYAT OLDIDA TURGAN ASOSIY MUAMMODIR

O'sarova Dilrabo Usmonjon qizi

*Namangan muhandislik-texnologiya instituti
"ijtimoiy fanlar va sport" kafedrası assistenti*

Annotatsiya: *maqolada jamiyatning ma'naviy-axloqiy sohalari muammosining dolzarbligi va ularni hal qilish, mafkuraviy strategiya masalalari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *ma'naviyat, mafkura, qadriyatlar, mafkuraviy strategiya, insoniyat, jamiyat, ijtimoiy-falsafiy muammolar, globallashuv.*

Аннотация: *в статье рассматривается актуальность проблемы духовно-нравственных сфер общества и их решения, вопросы идеологической стратегии, глобализация.*

Ключевые слова: *духовность, идеология, ценности, идеологическая стратегия, человечество, общество, социально-философские проблемы.*

Annotation: *the article examines the relevance of the problem of spiritual and moral spheres of society and their solutions, issues of ideological strategy.*

Keywords: *spirituality, ideology, values, ideological strategy, humanity, society, socio-philosophical problems, globalization.*

Bugungi iqtisodiy va ekologik muammolarning jiddiy xususiyatlari, qashshoqlik va ommaviy qirg'in vositalarining mavjudligi mafkuraviy strategiyaning eng muhim masalalaridan. Ijtimoiy hayotning o'zi ziddiyatli bo'lgani kabi, mafkuraviy jarayonlar ham juda murakkab. Bunday vaziyatlar milliy manfaatlarning muvaffaqiyatini ta'minlash, millatni yo'qotishsiz qiyin vaziyatlardan olib chiqish, jamiyatni rivojlanishga yo'naltirish va doimiy faoliyat ratsional mafkuraviy strategiyaning xususiyatidir. Ba'zi ekspertlarning fikriga ko'ra, mamlakatimizda yangi g'oyalar tizimini shakllantirishning strategik maqsadlari ijtimoiy hayotning barcha sohalariga ta'sir ko'rsatadigan bir qator tamoyillarni amalga oshirish bilan bog'liq. Shu munosabat bilan u davlat va jamiyat taraqqiyotini, iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini yanada liberallashtirishni, kuchli ijtimoiy siyosatni amalga oshirishni, ma'naviyatning tayanchi bo'lgan oila, mahalla va ta'lim tizimini rivojlantirishni alohida ta'kidlaydi. Bugungi insoniyat sivilizatsiyasi disfunktsionallashib bormoqda, jamiyatning turmush tarzini o'zgartirish, insoniyat uchun yangi sivilizatsiyani tanlash zarurati oshmoqda. "Hozirgi vaqtda insoniyat birlashtiruvchi g'oyaga ega emas, umumiy axloqiy chegaralar yo'q", deydi A. A. Guseynov. Menimcha, bunday g'oya zo'ravonliksiz g'oyadir. Zo'ravonlik-bu insoniyat zabt etishi kerak bo'lgan yangi ma'naviy va amaliy cho'qqidir. Shuning uchun sivilizatsiya yutuqlarini saqlash kerak. Turli davlatlar va jamiyatlarda, ayniqsa mamlakatimizda, bunday muammolar girdobida harakat qilayotgan, buzg'unchi

g'oyalarning oldini olish, ularning milliy o'ziga xoslikni tushunishga, salbiy ta'sirini bartaraf etishning samarali usullari va vositalarini izlash, uni ijtimoiy-falsafiy muammo sifatida tahlil qilish muhim vazifalardan biridir. Bunday tahdidlarga qarshi kurashda milliy ruhimiz va milliy g'oyamizning salohiyatidan samarali foydalanish muhimdir.

So'nggi paytlarda millat muammosi, uning dunyoda, shu jumladan ma'lum darajada mamlakatimizda ma'naviy mavjudligi va rivojlanishini yetarlicha falsafiy ko'rib chiqishning imkoni yo'qligi bu boradagi tadqiqotlarning buzilishiga olib keldi. Chunki tadqiqot mazmuni torayib, nazariy qoidalar siyosiy lashtirildi. Kelajakda milliy o'ziga xoslik muammolarini har tomonlama rivojlantirmasdan xususiy tadqiqotlarni rivojlantirish qiyin bo'lishi aniq bo'ldi. Mamlakatimizda falsafa fani milliy ma'naviyat rivojlanishining tabiati, mohiyati, tuzilishi, darajalari, ta'sir mexanizmlari va qonuniyatlarini o'rganish, milliy o'ziga xoslikni anglash sohasidagi ishlanmalarga ehtiyoj sezmoqda. Zamonaviy jamiyat rivojlanishining oqilona yo'llari nafaqat innovatsion usullardan foydalanishga, balki milliy ma'naviyat asoslarini tahlil qilishga, o'rnatilgan arxetiplar asosida jamiyat qurish tajribasini o'rganishga asoslanishi kerak. Ammo milliy ma'naviyatning ba'zi "eskirgan" jihatlari milliy cheklovlarni keltirib chiqaradi. Binobarin, an'anaviy qadriyatlarni qayta baholash amalga oshirilmogda va milliy ma'naviyatning qiymat tuzilishidagi aloqalari yangilanmogda. Milliy ma'naviyatning aksiologik modeli zamonaviy jamiyat millatning ijtimoiy tajribasini aks ettiruvchi an'anaviy qadriyatlarni va yangi ijtimoiy voqelikka mos keladigan umuminsoniy qadriyatlarni umumlashtirish bilan tavsiflanadi. Darhaqiqat, so'nggi o'n yilliklarda dunyo siyosiy, diniy, millatchilik va boshqa fraktsionizmga asoslangan buzg'unchi g'oyalarning kuchayishiga guvoh bo'ldi. Ularning maqsadi jamiyat bilan mutlaqo mafkuraviy qarama-qarshilikka asoslangan bo'lib, ular nafaqat yaratilgan mintaqalar, balki butun dunyo uchun jiddiy tahdidlarni keltirib chiqaradi. Turli xil dunyoqarash tizimlari o'rtasidagi nazariy kurashdan boshqa mafkuralar tashuvchilarini jismoniy yo'q qilish orqali raqiblarning kurashi va repressiyasiga o'tish fenomeni halokatli mafkuralar bilan uzviy bog'liqdir.

Hozirgi vaqtda bizning milliy g'oyamiz va mafkuramiz birlik va milliy rivojlanish yo'lini belgilaydigan qarashlar va qadriyatlarga asoslanadi va milliy taraqqiyotga tahdid soluvchi turli xil buzg'unchi g'oyalarga qarshi kurashda asosiy quroldir. Shu nuqtai nazardan, mafkuraviy kurash sharoitida buzg'unchi g'oyalarning mohiyati, tarixiy ildizlari va zamonaviy xususiyatlarini o'rganish eng dolzarb masalalardan biridir. Bugungi murakkab global o'zgarishlar sharoitida har qanday jamiyat o'z rivojlanish yo'lini tanlab, o'ziga xos maqsad va vazifalarni qo'yadi. Axir, bu vazifalar jamiyat, davlat, xalq va millat taraqqiyotining ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, tarbiyaviy, ma'rifiy va mafkuraviy jarayonlarining yaxlit birligi asosida amalga oshiriladi. Chunki inson hech qachon tashqi dunyodan, uning atrofidagi o'zgarishlardan, hodisalardan, ajralib turolmaydi va ularni sezmasdan, ularning ta'sirisiz yashay olmaydi. Turli xil tarkibdagi hodisalar va jarayonlar, ayniqsa xalqlar, millatlar, ijtimoiy va siyosiy kuchlar

faoliyatida yuzaga kelgan mafkuraviy omillar odamlarning ongi, tafakkuri va dunyoqarashiga ta'sir qiladi. Ayniqsa, shu munosabat bilan yoshlarimizda begona va zararli g'oyalarga qarshi kurashish uchun mafkuraviy immunitetni shakllantirish dolzarb muammolardan biridir. Albatta, mafkuraviy immunitetni shakllantirish ularga bir xil g'oyani tatbiq etishni anglatmaydi, ammo bu odamlarni qora va oqni farqlashga, hushyor bo'lishga va zararli g'oyalardan ehtiyot bo'lishga o'rgatishni anglatadi. Agar jamiyat va millat o'z ideallarida qat'iy tursa va mafkuraviy tahdidlardan qo'rqmasa, bunday millatni mag'lub etish mumkin emas. Aksincha, agar jamiyatda mafkuraviy tartibsizlik va bo'linish bo'lsa, bu dushmanlar va ularning begona mafkuralariga yo'l ochadi. Bunday millatni zabt etish va mustamlaka qilish oson. Shuning uchun barqarorlik va xavfsizlik jamiyat ongiga, to'g'ri tushunchalar va bilimlarga faol sodiqlik, intellektual va mafkuraviy birlik, mafkuraviy immunitetning kuchidir. Hozirgi vaqtda globallashuv jarayonlari ob'ektiv va ko'p qirrali jarayon bo'lib, bu hodisa madaniy evolyutsiyaning yangi bosqichida o'ziga xos xususiyatlarni namoyon etadi. Ushbu hodisada uni oqlaydigan va ba'zi hollarda rivojlanishga qarshi turadigan turli xil yondashuvlar mavjud. Ushbu jarayonlarda milliy, madaniy, etnik o'ziga xoslik va davlat suverenitetiga turli xil tahdidlar mavjudligi ham haqiqatdir.

Hozirgi vaqtda globalizm va insoniyatning birligi, avvalambor, bu tahdidlarni kuchaytiribgina qolmay, balki xalqlar uchun cheksiz hal qilib bo'lmaydigan muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shu munosabat bilan globallashuv jarayonlari faqat iqtisodiy hamkorlikning o'ziga xos shakllari, transmilliy yaxlitlik yoki shaxslarning aksi bo'ladimi degan savolda chalkashliklarni yuzaga keltirmoqda. Ba'zi tadqiqotchilar "globallashuv g'oyasi katta ijobiy salohiyatga ega, bu insoniyat birligini e'lon qilish, butun sayyorani yerliklarning umumiy uyi sifatida ko'rish" ekanligini ishonchli isbotlashga harakat qilmoqdalar. To'g'ri, globallashuv jarayonlari bir tomonlama emas, ular ijobiy va salbiy natijalarga olib keladi, ularni bilish va nazorat qilish mumkin, shuning uchun ularni tarixiy rivojlanishning hozirgi bosqichida o'rganish kerak va shu vaqt ichida milliy va madaniy cheklovlarni bartaraf etish va insoniyatning barcha paydo bo'lgan muammolarini hal qilishi kerak. Ular bu muammoni birgalikda hal qilishga faol harakat qilayotganlarini ko'rmaslik mumkin emas.

Global miqyosda sodir bo'layotgan hozirgi jarayonlar milliy davlatlarning yaqinlashishini, iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy, mafkuraviy va madaniy integratsiyani talab qiladi. Ushbu tendentsiyalar ma'lum darajada globallashuv jarayonlari ta'siri ostida tobora ravshanlashib borayotgan kosmopolitizm shaklida namoyon bo'ladi. Bugungi kunda insoniyat jamiyatining global yaqinlashuvi birinchi navbatda texnologik taraqqiyot, transport vositalari, aloqa va uning tarmoqlari, shuningdek mikroelektronikaning rivojlanishi bilan bog'liq. Postkommunistik makonda mustaqil davlatlarning paydo bo'lishi, ularning bozor iqtisodiyotiga o'tishi va jahon iqtisodiy aloqalari tizimida faol ishtirok etishi globallashuvning yana bir kuchli omiliga aylandi. Bugungi kunda mafkuraviy muammolarni o'rganishning dolzarbligi, avvalambor,

zamonaviy dunyo hamjamiyati boshidan kechirayotgan ma'naviy inqiroz bilan belgilanadi. Iqtisodiy, ilmiy va texnik rivojlanish jamiyatning ma'naviy rivojlanishidan ancha oldinda. Asosiy, umuminsoniy qadriyatlar asta-sekin yo'q bo'lib bormoqda.

F. V. de Klerkning so'zlariga ko'ra, an'anaviy asosiy qadriyatlarning pasayishi birinchi navbatda globallashuv oqibatlari bilan bog'liq va yangi ming yillikda "asosiy muammo jamiyatning axloqiy yuksalishi bo'ladi".

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Маънавият асосий тушунчалар изоҳли лугати / Қ.Назаровнинг умумий таҳрири остида. –Т., Маънавият, 2009. –Б. 257
2. Назаров Қ. Ғоялар фалсафаси. –Тошкент: Академиа, 2011. – 331 б.
3. Лапин И. Фундаментальные ценности цивилизационного выбора в XXI столетий. Часть 1. Человеческая цивилизация перед выбором конфигурации фундаментальных ценностей // Вопросы философии. 2015. № 4 –С. 3-15.
4. А.А.Гусейнов- Этика,-М.:Гардарика, 2018, с 68
5. Ташанов А. Вайронкор ғоялар ва бузғунчи мафкуралар. –